

Széchenyi István Egyetem
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Friedery Réka

Tézisek

**Az európai ombudsman az Európai Unió
intézményi világában**

című PhD-értekezéshez

Témavezető: Dr. Lamm Vanda akadémikus, egyetemi tanár

Győr
2009

TARTALOM

I. A disszertáció célja.....	3
II. A disszertáció felépítése és a kutatás módszertana.....	3
III. A kutatás eredményei	4
IV. A kutatási eredmények hasznosítási lehetőségei.....	6
V. A Tézisekben felhasznált irodalom	15
VI. A disszertációban felhasznált irodalom.....	16
VII. A szerzőnek a témához kapcsolódó tanulmányai, konferencia előadásai, valamint a disszertáció témájával kapcsolatos egyéb tevékenységei	26

I. A disszertáció célja

A kutatás témájának kiválasztása, a kutatás lefolytatása és a disszertáció elkészítése azt a célt szolgálja, hogy bemutatásra kerüljön egy viszonylag újnak nevezhető, közel másfél évtizede felállított uniós szerv: az Európai Ombudsman Hivatala. A téma kiválasztásánál hangsúlyos volt, hogy ez idáig Magyarországon még nem született átfogó, az ombudsman szupranacionális szinten felállított hivatalát górcső alá vevő monográfia, amely bemutatta volna e hivatal sokrétű és sokoldalú tevékenységét. A dolgozat nívó jellege kiegészül az aktualitás karakterével, hiszen a változások közepette működő Unió polgárai számára segít eligazodni érdekvédelmi lehetőségeik terén egy érdekvédelmi hivatal bemutatásával.

Ha az európai ombudsman témájának feldolgozottságát nézzük, akkor megállapítható, hogy általános jelleggel az ombudsmanról mint jogintézményről számos tanulmány és monográfia született a hazai szakirodalomban. Ezek közül némelyikük kitekintő módon, részterületként rövidebben ismerteti, említést tesz az európai hivatalról is.¹ Természetesen nem szabad elfelejteni, hogy számos felsőoktatási tananyagban is történik utalás erre az európai hivatalra, és az Európai Uniót bemutató monográfiák is felsorolják az uniós intézményrendszer, az Unió működésének ismertetésénél.² Bár e monográfiák meghatározó jelentőségét nem lehet kétségbe vonni, az európai ombudsman hivatalát részterületként ismertetik. Kifejezetten az európai ombudsman hivatalát bemutató hazai tanulmányokat nézve, látható, hogy ezek csak kis számban lelhetők fel, s inkább érintőlegesen mutatják be a szervet.³

A contrario a hazai szűkösebb forrásokkal, a külföldi szakirodalom már monográfia és tanulmány formájában bőven a kutató rendelkezésére áll. Fentiek következtében a disszertáció készítésénél alapvetően és hangsúlyosan a külföldi szakirodalomra lehetett csak támaszkodni, hiszen amíg nálunk alig, addig a külföldi szerzők már nagyobb mértékben foglalkoztak a hivatallal.

A disszertáció elkészítésénél a fő célkitűzésem az volt, hogy – a magyar szakirodalomban hiánypótló jelleggel – átfogó képet adjak az európai ombudsman intézményéről: az előzményektől kiindulva, eljutva az elmúlt majd másfél évtized bemutatásán keresztül a napjainkban megvalósuló gyakorlatáig.

---

¹ Lásd például MAJTÉNYI LÁSZLÓ: *Ombudsman. Állampolgári Jogok Biztosa*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1992.

² Lásd például VÁRNAY ERNŐ – PAPP MÓNKA: *Az Európai Unió Joga*. KJK-Kerszöv, Budapest, 2005; VÁRNAY ERNŐ – PAPP MÓNKA – VARJU MÁRTON – BARTHA ILDIKÓ: *EU-jog a tárgyalóteremben. A tagállamokkal szembeni kötelezettségszegési eljárások*. Complex, Budapest, 2006; SZIGETI PÉTER (szerk.): *Tanulmányok a jogvédelem és a rendvédelem köréből*. Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 1998; HORVÁTH ZOLTÁN: *Kézikönyv az Európai Unióról*. HVG-Orac, Budapest, 2007.

³ POLT PÉTER: Egy új közösségi jogintézmény: az európai ombudsman. *Magyar jog*, 1998/11. 641–650.; SOMODY BERNADETTE: Az Európai Unió ombudsmanja. *Acta Humana*, 2003/3. 110–119.; KERÉKES ZSUZSA: Az ombudsman intézménye az Európai Unióban és Magyarországon. *Politikatudományi Szemle*, 1998/1. 137–148.; KERÉKES ZSUZSA: Információszabadság az Európai Unióban. *Fundamentum*, 2004/4. 115–119.; ASZTALOS ZSÓFIA: Az európai ombudsman – Gyökerek, felállítás, fejlődés. *Európai tükrök*, 2006/11. 110–115.

A disszertáció elkészítésénél a kutatás alapkérdései a következők voltak:

- Mely történeti példák járulhattak hozzá az ombudsmani intézmény azon sikertörténetéhez, amely elvezetett az európai tisztség felállításához?
- Melyek azok a tulajdonságok, amelyek az ombudsman jogintézményének két meghatározó, de eltérő svéd és dán mintáját is jellemezve az európai ombudsmannál fellelhetők?
- Hogyan viszonyult, és milyen folyamat eredményeképpen járult hozzá az európai ombudsman felállításához az intézményrendszer többi tagja?
- Jogosítványai alapján hogyan pozícionálhatjuk az Unió intézményrendszerében?
- Milyen szerepkört tud betölteni az uniós intézményi életben?
- Felállítása óta eltelt időszak gyakorlatát tekintve teljesítette-e a felállításához fűződő várakozásokat?

Ezekből a gondolatokból kiindulva vizsgálom meg azt az intézményt, amely az Európai Unió szerteágazó közigazgatási apparátusa feletti érdekvédelmi kontrollt testesíti meg, és amely 1994-es létesítése óta újabb aspektussal gyarapította az alapjogok védelmének már meglévő intézményrendszerét.

II. A disszertáció felépítése és a kutatás módszertana

Az értekezés szerkezeti felépítésénél figyelembe kellett venni az alkalmazni tervezett módszereket, mivel a disszertációnál a módszerek kombinációjával egy időben egymást követő, logikailag egymásra épülő koherens egészt szükséges kiépíteni. Ez jelen esetben úgy valósult meg, hogy az egyes részeket egy központi tengelyhez kellett igazítani, ahol két specifikum határozta meg a központi tengelyt: az ombudsmani intézmény és az Európai Unió. Az elmondottak alapján egy rövid bevezetést követően két nagy szerkezeti egységre történt a dolgozat felosztása: az alapokat magában foglaló elméleti és a gyakorlatot ismertető eljárási részre.

Az első nagy szerkezeti egység, az elméleti rész tematikus felosztása két alapvető fontosságú fogalom, az *ombudsman* és a *rule of law* definiálásával kezdődik. Ezt követően kísérlet történik az ombudsmani intézmény történetiségének bemutatására. A történelmi kitérőt azért tartom szükségesnek, hogy rámutassak: az antik világtól kezdve számos példát látunk olyan hivatalok létesítéséről, melyek feladata a hivatalnokok tevékenységének felügyelete volt. A hivatalok és ezzel összefüggésben a tisztviselők tevékenységénél szükségesnek tartották azok kontrollját, nemcsak az egyszerű polgárok, hanem az uralkodók jól felfogott érdekei miatt. A különböző államok eltérő időpontokban felállított testületeinek a sorsa a történelem folyamán különbözőképpen alakult: vagy az ismeretlenség homályába veszttek, vagy eredeti funkciójukat elvesztve, esetleg azokat kibővítve fennmaradtak, illetve példaképpül szolgáltak később felállított intézményeknek, így a kutatás tárgyát képező hivatalnak. Az intézmény elterjedésének bemutatása a két alapmodell: a svéd, illetve a dán komparatív felvázolásával történik. Szükséges ugyanis, hogy a „klasszikus” svéd és a később felállított dán hivatal bemutatásra kerüljön, hiszen az összehasonlító megközelítéssel az európai hivatal jellemzői egyértelművé válnak.

Meghatározó ugyanis, hogy egy állam a svéd vagy a dán modellt követi, mivel a modell-választás hatással van az ombudsman és a jogállam egyéb intézményei közötti kapcsolatára, a köztük lévő viszony minőségére, mint ahogy azon szervek tevékenységére is, amelyek az ombudsman vizsgálati hatásköre alá tartoznak.⁴

A politikatudomány segítségével történik egy újabb fejezet kibontása, az Európai Unió politikai háttéreseményeinek bemutatása, amely a hivatal felállítását megelőző közvetlen történések, az okozati összefüggések megértéséhez elengedhetetlen. Szükséges ugyanis látni, hogy a felállítás ötlete milyen környezetben, milyen reakciókat váltott ki a többi meghatározó intézményi szereplőnél. A tisztább és áttekinthetőbb kép kialakítása miatt volt szükséges felosztani időben két szakaszra: egyrészt az 1970-es évektől a Maastrichti Szerződésig tartó, másrészt a Szerződést, illetve általa a hivatal létrehozatalát közvetlenül eredményező periódusra, valamint aktuális változásokra. Ezt követően tárgyalom az európai ombudsman jogi alapjait. A jogi alapok felvázolása egy olyan komplex keretet ad, amely lehetővé teszi a továbblépést a jogállás (hangsúlyosan a hivatal és Parlament viszonyát tekintve), illetve a hatáskör két különálló témakörére. Utóbbihoz szervesen kapcsolódik az ombudsman tevékenysége eredményességét megtestesítő helyes hivatali magatartás európai kódexének bemutatása. Kiemelkedő fontossága okán egy, a hivatal életében fordulópontot hozó eset elemzésével zárul a dolgozat első szerkezeti egysége, mivel az ügy a hivatal tevékenységét, pozícióját is minősítő elemeket tartalmaz.

A második nagy szerkezeti egység, az eljárási rész az európai ombudsman által lefolytatott eljárás menetét tárgyalja: a panasz átvételét kiindulópontnak tekintve, a vizsgálat és a döntéshozatal specifikumai kerülnek ismertetésre. Ebben a részben már a különböző ügyek bemutatására is sor kerül, amely az utolsó fejezet, vagyis a panaszok típusainak szemléltetésénél is folytatódik. Az esetelemzés kimondott célja, hogy általa az európai ombudsman tevékenységének sajátosságai, pozíciójának jellegzetességei az elméleti bemutatást követően gyakorlati oldalról is alátámasztást nyerjenek. Az érintett intézmények és a jellemző típusok kombinációja egy sajátos csoportosításban látható, így áttekinthetőbbé válnak az ombudsman és más intézmények, szervek kapcsolódási pontjai is. Itt egy külön pontban kerülnek ismertetésre a magyar vonatkozású panaszok. A dolgozat összegzése előtt az utolsó fejezet az ombudsmani nem peres eljárás alternatív jellegével foglalkozik. A dolgozat lezárásaként a kutatás menetének összefoglalója és a konklúzió levonása lehetővé teszi az Európai Ombudsman Hivatalának elhelyezését, szerepének megértését az uniós intézményrendszerben.

Az elemzéseket hangsúlyosan angol és német forrásokra támaszkodva végeztem, kiegészítve magyar, olasz és francia szakirodalommal. A forrásgyűjtés során könyvtárban és interneten fellelhető anyagokat használtam fel, valamint kapcsolatba léptem az európai ombudsman jogi főtanácsadóval és a magyar Országgyűlési Biztosok Hivatalának főosztályvezető-helyettesével, akik a források előfordulási helyére vonatkozó információval, illetve adatok biztosításával segítettek munkámat.

A forrásokon belül megkülönböztető szerepet tölt be a jogi szabályozók bemutatása, nemcsak konkrétan az európai, hanem a tagállami példákon keresztül. Az európai ombudsmani hivatalról alkotott kép pontosításához a normarendszer tárgyalásánál meghatározó jelentőségű az esetjog ismertetése.

---

⁴ LANE, JAN-ERIK: The Ombudsman in Denmark and Norway. In: GREGORY, ROY – GIDDINGS, PHILIP: *Righting wrongs: The ombudsman in six continents*. International Institute of Administrative Sciences Monographs, Vol. 13, IOS Press, Amsterdam, 2000. 44.

A kutatás tárgya igényli a történelem, a múltbeli események összességének, illetve a politikai háttéreseemények, az ok-okozati összefüggések vizsgálatát, melyekből következtetések és tanulságok vonhatók le. A jogtudományon kívül ezért a történettudomány és a politikatudomány segítségére is szükség volt. Az interdiszciplináris, tudományágakon átnyúló megközelítéssel valósítható meg több oldalról, és ezáltal több nézőpontot kínálva a dolgozat létrejöttének célja: az ombudsman uniós szintjének ismertetése.

A kutatás módszertanát tekintve: történeti, normatív, komparatív és funkcionális módszer segítségével történik a feldolgozás.

1. *Történeti*

Egy adott jogintézmény létezésének megértéséhez szükséges az előzmények, vagyis a felállítást megelőző állapot bemutatása, azoknak az eseményeknek, történéseknek a feltárása, amelyek a jogintézmény kialakulásához vezető utat kikövezték. A történeti „elhelyezés” lehetőséget ad a normatív szabályozó rendszerek adott voltának megértéséhez.

2. *Normatív*

A releváns szabályozó normarendszerek elemzése szűkebb értelemben jelenti a középpontban álló európai ombudsmant érintő jogszabályi keretek vizsgálatát, tágabb értelemben az Európai Unió jogrendszerébe, joganyagába történő betekintést, amelynél szükséges kiemelni az Európai Bíróság ítélkezési gyakorlatát. Az Unió némely tagállamainak és más államok jogszabályainak, valamint a közösségi joganyag felhasználásán kívül az Európa Tanács dokumentumai is feldolgozásra kerülnek.

3. *Komparatív*

A módszer alkalmazása az intézmény speciális jellegével magyarázható. Az európai ombudsman tevékenységének pontos felvázolásához alapvető fontosságú, hogy összehasonlító képet kapjunk a téma szempontjából kulcsfontosságú tagállami hivatalok releváns normarendszeréről. A disszertáció nem foglalkozik a hazai ombudsmani hivatallal, mivel szupranacionális változatánál olyan államok jogintézményének bemutatását tartottam szükségesnek, amelyek impulzusként szolgáltak az európai hivatal felállításánál: ezért a különböző nemzeti és a közösségi jogszabályok összehasonlító bemutatására kerül sor.

4. *Funkcionális*

A megközelítésmód a jogi szabályozás gyakorlatban történő realizálódását, az intézmény működésének, a funkciók megvalósulásának vizsgálatát teszi lehetővé.

III. A kutatás eredményei

1.1. A hivatal pozicionálása a múlt és jelen alapján

Az európai ombudsmanhoz történő panaszbenyújtás egy olyan hosszú út eredményeképpen született, amelyet véleményem szerint nem lehet csak az 1970-es évektől kezdődően vizsgálni. Az ombudsman hivatala olyan funkciót lát el, amelynek

fontossága már több száz évvel ezelőtt egyértelmű volt. A dolgozat elején azért tartottam szükségesnek visszamenni az antik időkig, mert az ombudsmani hivatal elődei már évszázadokkal ezelőtt működtek különböző hivatalok, tisztségek elnevezései alatt. A bemutatott hivatalokon és tisztségeken keresztül látható, hogy a hivatal „őseinek” működése független volt az állam berendezkedésétől. A svéd történelem számunkra releváns, az ombudsmani hivatal megszületését tartalmazó korszakának áttekintése ahhoz a következtetéshez vezethet el, hogy eredetileg egy olyan szervet állítottak fel, amely a végrehajtó hatalom részeként tevékenykedett és nem elsősorban az egyének/polgárok jogvédelmének érdekében, hanem alapvetően a végrehajtó hatalom meghosszabbított kezeként és érdekében járt el (ahogy ezt ókori példáknál is láthattuk).

Noha Európa egyik dimenziójában, a Közösség életében a közösségi ombudsman tisztségének kérdését már 1974-ben – különösen az Európai Parlamentben – élénk vita kísérte, mégis az intézmény felállítására közel két évtizedet kellett várni. Ahogy a dolgozat folyamán kiderült, ennek oka az volt, hogy bizonyos feltételeknek együttesen kellett teljesülnie:

- Egyrészt magának az európai integrációnak is el kellett érnie azt a fejlődési szintet, amikor a gazdasági együttműködésen túl a politikai unió kérdése is felvetődhetett. Az utóbbival szorosan összefüggő uniós polgárságot a jövőbeni Unió egyik pilléréként, a demokratikus legitimitás alapjaként tekintették. Az uniós polgársághoz fűződő jogok elfogadásánál került szóba, hogy létre kellene hozni olyan speciális szerveket, amelyek e jogok felügyeletéért lennének felelősek. Ezt megoldandó merült fel, hogy amennyiben lehetőségük lenne az uniós polgároknak panaszokat benyújtani egy európai ombudsmanhoz, az nemcsak jogaik nagyobb védelemét garantálná, hanem a közvetlen kapcsolatot is biztosítaná az Unió és polgárai között.
- Másrészt szükség volt arra, hogy az Európai Unió tagállamaiban lassan elterjedjen az ombudsmani intézmény. Amikor az Európai Közösség először bővült ki új tagokkal 1972-ben, az alapító országok egyikében sem működött ombudsmani hivatal. A tagállamok körében gyökeret kellett eresztenie annak a nézetnek, hogy az ombudsman intézménye egyidejűleg biztosítja a végrehajtó hatalom hatékony és rugalmas ellenőrzését, a bürokrácia kontrollját és az állampolgárok védelmét, többek között az egyének „segítsége”, vagyis az általuk benyújtott panaszok által.⁵
- Bár az 1990–1991-es években már konkrét spanyol javaslat irányult az európai hivatal felállítására, és az ezt támogató dán memorandumban is hangoztatták, hogy a közösségi együttműködés demokratikus bázisa megerősítéséhez szükséges lenne az ombudsman intézményének bevezetésére az Európai Parlament égisze alatt, mégis több tényező befolyásolta az ügyet. A közösségi intézményrendszer nem mutatja egyértelműen a hatalmi ágaknak a demokratikus jogállamban fellelhető hagyományos megosztását. A különböző dokumentumok áttekintése egyértelművé teszi számomra, hogy az ombudsman felállításának időpontját a politikai hatalomféltés, a feladat- és hatáskörök gyengülésétől való félelem is késleltette. A két „rivális” közül az Európai Parlament (így a Petíciós Bizottság) attól félt, hogy egy hasonló funkciójú szerv kerül felállításra, míg az Európai Bizottság jogkörének korlátozását látta benne.
- Végezetül, mivelhogy a közösségi közigazgatás decentralizált, a közigazgatás szervezetének nem volt olyan erős hatalma, hogy kimondottan hatott volna a

---

⁵ FERRAGINA, MARIA RITA: *Il difensore civico: Ombudsman*. 18 Scaffale Universitario, Rubbettino Editore, Soveria Mannelli, 1991. 24.

tagállami polgárok többségének jogára. Továbbá, mivel még nem rögzítették a közösségi polgárok alapvető (és közigazgatási) jogait, nem is volt igazolható alap e jogok védelmére hivatott szerv felállítására.

Megállapítható tehát, hogy amikor az integráció fejlődési stádiuma találkozhatott az ombudsmani intézmény tagállami tapasztalataival, amelyhez társult az Unió részéről a kontrollmechanizmus tökéletesítésének igénye is, lehetőség ígérkezett a hivatal instituálására. A hivatal felállítására tehát pár évtizedig várni kellett: a különböző parlamenti jelentések, képviselői hozzászólások, egyéb dokumentumok elemzésével elének tárult, ahogy a képviselői, bizottsági álláspontok alakulása kreálta, befolyásolta magának a felállításnak folyamatát.

Az európai ombudsman mintájának egyértelműen a dán ombudsmant vették alapul. Bár a felállításra konkrét javaslatot elsőként a spanyolok nyújtottak be (és ezért sok szerző a spanyol javaslatot tekinti az eredeti vázlatnak), és az első spanyol javaslatot a Bizottság is erősen támogatta, a spanyol javaslat nem egy szupranacionális szinten felállítandó hivatalra vonatkozott. Ez a hivatal tagállami szinten, külön uniós ügyekkel foglalkozó ombudsmanokkal kívánta az uniós polgárok jogait védeni. A spanyol javaslatot követően benyújtott dán javaslat tartalmazta azt, a dán ombudsmani hivatalt követő tervet, amely az európai ombudsmant mint egyszemélyű, szupranacionális szinten felállított, független, Parlament által kinevezett, Bíróság által felmenthető tisztviselőt vizionálta. A dán (és a norvég), illetve a svéd (valamint finn) alapmodellek közötti különbség alapvetően az, hogy míg előbbi esetben az ombudsman a parlament egyfajta kiterjesztésének tekinthető, addig utóbbinál hangsúlyosabb az egyén jogvédelme. Az európai ombudsman hivatalán kívül a legtöbb ország a dán struktúrát követte, aminek oka legfőképpen gyengébb jogkörében rejlik: a vizsgálata során eszközök széles táráat veheti igénybe, de nincs hatásköre sem határozatok kikényszerítésére, sem valamilyen intézmény vagy szervezet utasítására.

Az Európai Parlament és az európai ombudsman viszonyát több oldalról lehet megközelíteni. Az ombudsmani hivatal létrehozatalának célját elsősorban az európai polgárok egyéni jogérvényesítése újabb fokának biztosításában látom, és instituálásánál a hangsúlyt nem politikai okokra, nem a politikai egyensúlyozásra kívánom helyezni, annak ellenére, hogy kezdetben itt is tapasztalható volt politikai vita. Az ombudsman és a Parlament viszonyát az ombudsman tevékenységében rejlő politikai felelősség, valamint a vele történő szoros együttműködés határozza meg. Az ombudsmani hivatal a Parlament „meghosszabbított keze” funkcióját is betölti, a Parlament ellenőrző szerepének kiegészítőjeként láthatjuk. Az európai ombudsman szerepét tekintve azonban nem alárendelt, hanem mellérendelt: ezt azzal lehet alátámasztani, hogy a Parlament is felügyeleti jogkörébe tartozik, ellentétben számos tagállami példával. És bár a Parlament az ombudsman ellenőrzési jogköre alá tartozik, mégis beépítették azt a korlátot, hogy a Parlament inkább politikai jellegű tevékenységével kapcsolatban nem, csak igazgatási tevékenysége kapcsán járhat el. Felállítására így nemcsak a polgárok védelmének megerősítését jelenti a hivatalszervezettel szemben, hanem úgy jelent kiegészítő eszközt, hogy a Parlament is megőrzi petíciós mechanizmusa felett a politikai hatalmat. Így a kapcsolat egyik elemét jelenti, hogy amikor az ombudsman úgy ítéli meg, hogy a benyújtott beadvány nem panaszként, hanem petícióként kezelendő, akkor lehetősége van továbbítani a petíciók kezelésére hivatott Európai Parlament felé. Tovább árnyalja a kapcsolatot, hogy bár az ombudsman teljes függetlenséggel rendelkezik feladatainak ellátása során, ugyanakkor a Parlament kizárólagosan felelős megválasztásában-

kinevezésében, felmentésében, feladatainak szabályozásában. Az együttműködés fontosságát mutatja az is, hogy a Parlament az ombudsman vizsgálatait során segítséget nyújthat, az ombudsman pedig éves illetve különjelentéseit a Parlamentnek nyújtja be, amely szabadon dönt, hogy megerősíti-e határozatában az ombudsman által ajánlottakat.

Az ombudsmani hivatal Európai Bizottsággal fennálló viszonya ugyanolyan árnyalt, mint az Európai Parlamenttel. Már a felállítás ötletének megjelenésekor egyértelmű volt, hogy a Bizottság nem ért egyet egy őt is ellenőrző hivatal felállításával. Az esetelemzés viszonyuk számos vetületére választ adott. Bár a vonatkozó előírások szerint az ombudsman eljárása során hozott döntések, és jogértelmezése (amit már gyakorlatnak lehet tekinteni) nem bír kötelező erővel, csaknem másfél évtizedes tevékenysége alatt hatásköri kereteit szinte feszegeti. A dolgozat esetelemzést tartalmazó része ezt egyértelművé teszi, és ez az Európai Bizottsággal fennálló viszonyát is meghatározza:

- jogértelmezési kérdésben álláspontját a Bizottság gyakran elfogadta, bár maga az ombudsman is leszögezi, hogy az Európai Bíróság hivatott a közösségi jog értelmezésére,
- eljárásának eredménye a *soft law* forrásaként is tekinthető, a Bizottság ugyanis az ombudsman nem kötelező erejű ajánlása alapján hozta meg a panaszos és Bizottság viszonyát rendező közleményt,⁶
- ajánlásának hiányzik kötelező jellege, mégis a Bizottság kötelezettségszegési eljárásában az ombudsman hathatós tevékenysége elvezetett ahhoz, hogy a panaszos szinte „félle” vált, és az ombudsman a Bizottsággal, mint másik félle szemben számon kéri, *soft law*ként alkalmazza a közleményt.

Nem csak a Parlament és a Bizottság, hanem a Bíróság felől is érzékelhető az ombudsmani hivattal fennálló sajátos kapcsolat, az európai ombudsman hivatalának kiegészítő szerepe, ugyanis a Bíróság szerint is panaszeljárása egy alternatív eljárást képvisel. Ugyanakkor a Bíróság számos ítéletében egyértelműen meghúzza az ombudsman hatáskörének kereteit, tevékenységének korlátait. Így amikor az ombudsman döntéseire hivatkoztak bírósági eljárásban, akkor leszögezte, hogy az ombudsman által megállapított hivatali visszásság nem egyenértékű azzal a bírói megállapítással, hogy egy intézmény vagy szerv megsértette a felperes jogait: önmagában nem jelenti a jogszabálysértést. Mivel az ombudsman szerint a téves jogértelmezés is hivatali visszásság, és jogértelmezési álláspontjára szintén hivatkoztak bírósági eljárás során, azt is kimondta, hogy nem rendelkezik bizonyító erejű jogértelmezésre vonatkozó hatáskörrel. Vagyis jogértelmezési gyakorlatát ezzel nem szüntette meg, csak korlátozta. Egyértelműen kimondta azt is, hogy a bíróságnak lehetősége van az ombudsmani döntést és eljárást megvizsgálni a kárfelelősség megállapítása iránti perben: ez alapján az ombudsmani döntéseknek és eljárásoknak van bírói kontrollja. Ez azért is fontos, mert a bár az ombudsmannak nincs hatásköre intézmény vagy szerv döntését megkérdőjelezni, mégis láthattuk, hogy akár döntések érdemi részével kapcsolatban is nyilatkozik. A kárfelelősség megállapítása iránti kereset előtt utat nyitva a Bíróságnak pedig lehetősége van annak megállapítására is, hogy az ombudsmani eljárás is megvalósíthat olyan magatartást, amelynek ellenőrzésére, megelőzésére a hivatal felállították.

---

⁶ Bonnor is rámutat erre, aki szerint az európai ombudsman tevékenysége az Európai Unió újszerű *soft law* forrásának tekinthető. Lásd: Bonnor, Peter G.: The European Ombudsman: a novel source of soft law in the European Union. *European Law Review*, 2000. 39–56.

Ha összegezni szeretném, akkor azt mondanám, hogy a hivatal a Parlament és a Bíróság eljárását erősítő alternatív eszköz, de elsődleges funkcióként a polgárok által használt, érdekérvényesítést biztosító intézmény. Kérdés az, hogy minek nevezhetjük inkább az európai ombudsmant: alapjogok védelmezőjének, a vitarendezés egy fórumának, vagy inkább az uniós intézményrendszeren belül elhelyezkedő ellenőrző eszköznek? Az európai ombudsman működése során nem csak teljesítette a felállításához fűződő várakozásokat, hanem mondhatnám azt, hogy túl is teljesítette: azon felül, hogy az alapjogok védelmezőjeként tekintjük, az alapjogok katalógusának alakítója is lett: a megfelelő ügyintézéshez való jog az első európai ombudsman hatására került be az Alapjogi Chartába, ezzel pedig egyértelműen látható, hogy nemcsak *soft law alakítására* van lehetősége, hanem úgy tűnik, konkrét *alapjog létrehozására* is. Egyébként maga az Európa Tanács is rámutatott arra, hogy az általános értelemben vett ombudsman munkája és véleménye révén fontos szerepet játszik a közigazgatás szervezetének működését irányító általános alapelvek és szabályok fejlődésében. Ez tehát az ombudsman tevékenységének egyik fontos eleme.

Vitarendező jellegét az erősíti, hogy a békés megoldás keresése a *médiateur* szerepét ruházza az ombudsmanra, amikor a hivatali visszásság megszüntetésére tesz kísérletet, s számos nyelven mintha erre is helyeznék a hangsúlyt (lásd például *médiateur européen* vagy *mediatore europeo*).

Mindezek alapján leszögezhető, hogy az ombudsman olyan komplex szerepet játszik, ami miatt nem lehet kizárólagosan csak vitarendező fórumnak, alapjog létrehozójának/alakítójának vagy védelmezőjének tekinteni.

1.2. Az európai ombudsman által betöltött szerepek

A kutatás lezárásakor bebizonyosodott, hogy az európai ombudsman egy olyan pozíciót tölt be, amelyhez több szerepkör is tartozik. Ezek a szerepkörök a tisztség felállításának évétől alakultak ki és formálódtak.

1.2.1. Az ombudsman kiegészítő jellege az Unió demokratikus deficitje terén

Az európai ombudsman – akit az uniós polgárok közvetlenül választott Parlamentje jelöl ki, tevékenysége során a Parlamentnek tartozik beszámolni, s a Parlamentnek lehetősége van kezdeményezni a felmentését – meghatározó szerepet játszik a végrehajtó hatalom, az Európai Bizottság és az európai bürokrácia feletti parlamenti kontrollban. Az európai ombudsman esetében az egyének egy eszközt kaptak az Európai Unió intézményeivel és szerveivel szemben. Ez az eszköz lehetőséget biztosít arra, hogy a szupranacionális szinten tevékenykedő intézmények és szervek eljárását bepanaszolják.

A panaszok fajtáinak bemutatásánál már rámutattam, hogy mennyire nem véletlen, hogy az európai ombudsman vizsgálatait az alávett intézmények és szervek közül túlnyomórészt az Európai Bizottságot érintik: mondhatjuk azt is, hogy az uniós polgárok közreműködnek az európai ombudsmanon keresztül az Európai Unió végrehajtó hatalmát megtestesítő Európai Bizottság eljárásának ellenőrzésénél.

1.2.2. Az ombudsman és az Unió átláthatóságának, illetve nyitottságának követelménye

Az európai ombudsman tevékenységét nagymértékben meghatározza az uniós intézményrendszert érintő, kritikaként megfogalmazott átláthatóság hiánya. A tevékenységével kapcsolatos ügyek közül ugyanis az átláthatóság hiánya, beleértve a tanácsadás megtagadását, a hivatal megalakítása óta az európai ombudsman ügyeinek a legnagyobb csoportját képezi,⁷ így ezzel az ügycsoporttal kapcsolatban számos állásfoglalást adott ki. A 1049/2001/EK rendelet 8. cikk (1) bekezdése szerint a dokumentumokhoz való hozzáférés teljes vagy részleges elutasításakor a kérelmező bírósági eljárást indíthat, vagy az ombudsmanhoz panasszal fordulhat.⁸ Figyelemre méltó sikernek könyvelhető el tevékenysége a dokumentumokhoz való hozzáférés terén, hogy tevékenységének köszönhetően szinte azonnal valamennyi intézmény hozott a hozzáférésre vonatkozó szabályokat. A Tanács és a Bizottság ugyan már 1993-ban elfogadott egy, a dokumentumaira kiterjedő magatartási kódexet,⁹ de ez csak a két intézményre vonatkozott, és túlságosan engedékeny volt a kivételek terén. Az európai ombudsman a fent említett ügycsoport száma miatt a közösségi intézmények dokumentumainak nyilvánossága ügyében saját kezdeményezésű vizsgálatot is indított, majd felszólította a mulasztókat az ilyen jellegű szabályzatok meghozatalára. Ennek a mulasztók eleget tettek. Fontos, hogy maga az ombudsman is – amennyire a vonatkozó szabályok engedik – biztosítja hivatalának átláthatóságát, így az egyének nyomon tudják követni s megértik tevékenysége lényegét. Ezzel az eljárással jó példát tud mutatni másoknak.

1.2.3. Az ombudsman szerepe az uniós tisztviselők és uniós polgárok kapcsolatának erősítésében

Ahogy arra az Európa Tanács is rámutatott, az ombudsman (vagy hozzá hasonló funkciókkal rendelkező személyek) munkája és véleménye fontos szerepet játszik a közigazgatás szervezetének működését irányító általános alapelvek és szabályok fejlődésében, valamint a köztisztviselők eljárásában.¹⁰ Az európai ombudsman felismerve ennek igényét, azt ajánlotta az intézményeknek, szerveknek és ügynökségeknek, hogy alkalmazzanak olyan szabályokat, amelyek a helyes hivatali eljárást rögzítik tisztviselőik számára a polgárokkal fennálló kapcsolatukban. A közigazgatási alapelvek kidolgozása ugyanis megteremtené a keretet a polgárok számára, hogy a közigazgatási eljárásban bármikor elvárhassák a helyes hivatali eljárást, és rögzítené az eljárási garanciákat. A polgár és a hivatalnok számára pedig egyértelművé válna, hogy a gyakorlatban mit is jelent a jó, illetve a rossz hivatali eljárás. A megfelelő ügyintézéshez való jog pontosítása céljából az európai ombudsman elkészítette a jó közigazgatás európai kódexét, amely irányadó elveket tartalmaz a

⁷ Például az Európai Bizottság dokumentumaihoz való hozzáféréssel kapcsolatban benyújtott 415/2003/(IJH)TN panasz; és az Európai Parlament ellen benyújtott 1919/2005/GG panasz a felvételi eljárásban jelentkezők listájához való hozzáféréssel kapcsolatban.

⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 2001. május 30-i 1049/2001/EK rendelete a nyilvánosságnak az Európai Parlament, a Tanács és a Bizottság dokumentumaihoz történő hozzáféréséről HL L 145., 2001.05.31., 43. o., 8.cikk

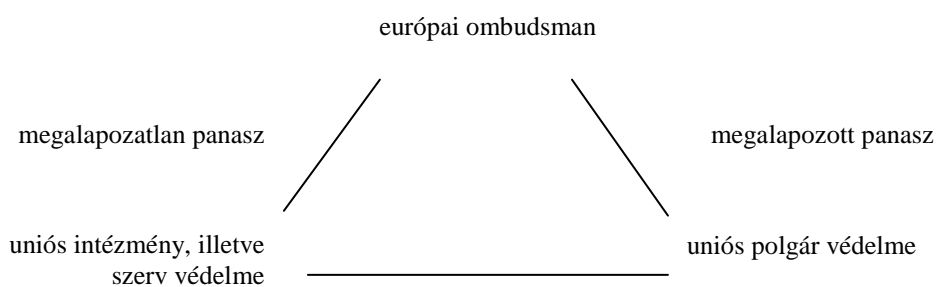
⁹ Az un. Code of Conduct.

¹⁰ Council of Europe: *Non-judicial means for the protection of human rights: the institution of the Ombudsman*. Directorate of Human Rights, Strasbourg, 1987. 6.

polgárok és a köztisztviselők eljárására. A jó közigazgatás elve azon túl, hogy megköveteli a közösségi intézményektől és szervektől a jogi kötelezettségeik betartását, a szolgáltatás nyújtásával kapcsolatos gondolkodásmódot, a közösség tagjai felé a megfelelő bánásmód biztosítását is jelenti, valamint a jogaikkal történő – teljes mértékű – élelét. A kódexben megtestesülő jó közigazgatás az Európai Unió Alapjogi Chartájában az uniós polgárokat megillető jog, ahol a 41. és a 43. cikkek szólnak a jó közigazgatásról. Az ombudsman az alapjogok védelmének felügyelete terén a tevékenységével elősegíti a Chartában foglaltak figyelembevételét, a hivatali visszásság lehetőségének kivizsgálásakor tekintetbe veszi a Chartában megfogalmazott szabályokat és elveket. Azok a hivatalnokok, akik követik a kódexet, biztosak lehetnek benne, hogy elkerülük a hivatali visszásság esetét.¹¹ Azok a polgárok, akik ismerik a kódexben megfogalmazott alapelveket, megkövetelhetik az alapelvek alapján a helyes eljárást. Az európai ombudsman tevékenysége az intézmények, szervek, illetve polgárok kapcsolatát tekintve közvetítő jellegűnek mondható. Egyrészt az ombudsmannak legfontosabb feladataként foglalkoznia kell a hivatali visszásságok eseteivel, így hatékony eszközként kell szolgálnia a polgárok sérelmeinek orvoslását. A helyes hivatali eljárást kell propagálnia – ezzel segítve a polgárokat –, ami magába foglalja a közigazgatási szervekkel való együttműködést olyan megoldások megtalálására, amelyek a polgárokkal való kapcsolatukat fejlesztik. A polgárok jogvédelme és a polgárok európai uniós intézményekkel, szervekkel fennálló kapcsolatának fejlesztése kéz a kézben járnak,¹² de az ombudsman nem lehet egyoldalú, csak a közigazgatás szervezete ellen irányuló, hanem az intézményeket és szerveket védenie is kell a megalapozatlan panaszokkal szemben.¹³

1. ábra

Az európai ombudsman tevékenysége a panasz jellegétől függően

Forrás: Saját szerkesztés.

Ez biztosítja, hogy egy olyan pártatlan és részrehajlás nélküli hivatalként működjön, amely megbízhatósága révén alkalmas mind a hivatali apparátus, mind a polgárok közötti kapcsolatok fejlesztésére. Az európai ombudsman azonban nemcsak az egyszerű

¹¹ The European Ombudsman: *What can the European Ombudsman do for you? A guide for citizen*. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 2002. 13.

¹² A4 0083/94 PE, Report of the role of the European Ombudsman appointed by the European Parliament.

¹³ HALLER, WALTER: Hierarchical Structure of Ombuds-Institutions? *Varia* 55, European Ombudsman Institute (EOI), Innsbruck, 2006. 4.

uniós polgár segítségét jelenti az uniós közigazgatással szemben, hanem a hivatalnoknak is segítséget nyújt közösségi intézményekkel, szervekkel szemben. Így amíg egyik oldalon a köztisztviselőkkel hivatali eljárás során kapcsolatba kerülő „egyszerű” uniós polgár „védelmére” kel, a másik oldalon maga a hivatalnok – mint uniós polgár – is fordulhat hozzá panasszal.

1.2.4. Polgárközeli Európa – az ombudsman mint a közösségi identitás formálásának eszköze

Az Alapvető Jogok Chartájának megalkotásával az Unió erősíteni kívánta az emberi jogok iránti elkötelezettségét. A Charta 50 cikkben körvonalazta általános emberi jogi politikáját, amelyek közül két cikk is foglalkozik az ombudsmannal: a helyes ügyintézéshez való jogot a 41. cikk, az európai ombudsmanhoz való fordulás jogát pedig a 43. cikk foglalja magába. Az ombudsman tevékenységével részt vesz a polgárok jogainak Közösségen belüli erősítésében, közreműködik az Alapvető Jogok Chartájának intézmények általi komolyan vételében. Az ombudsman aktív közreműködése következtében a Chartát beépítették az Európai Alkotmányról szóló szerződéstervezetbe is. Az Alapjogi Chartában megfogalmazott specifikus jogok tekintetében az ombudsman is folytatott le saját kezdeményezésű vizsgálatokat, illetve a Chartát felhasználják a benyújtott panaszok kezelésében. Az ombudsman közvetlen kapcsolatot épít ki a hozzá forduló uniós polgárral. Tevékenysége során a polgárok tájékoztatást kapnak jogaikról és ezek tiszteletben tartását biztosító lehetőségekről, ami konkrétan azt jelenti, hogy amennyiben nem rendelkezik hatáskörrel az adott ügyben történő eljárásra, tanácsot ad, hova fordulhat panaszával, illetve továbbadja az ügyet. Az ombudsman tevékenysége nemcsak *reaktív*, hanem *proaktív* is, vagyis saját kezdeményezésű vizsgálataival hozzájárul a polgárok jogait érintő általánosabb jellegű kérdések megoldásához. Az ombudsman több mint egy évtizedes tevékenysége a hatékonyság, az elért eredmények tekintetében megalapozta létjogosultságát. Az ombudsman tervezett tevékenysége megvalósításának és a tervezett eredmények elérésének mértékét jelentik az általa lefolytatott vizsgálatok és ezek kimenetelei. Ugyanakkor már a panaszok benyújtását is tekinthetjük közvetett eredményességi mutatónak, hiszen a polgárok uniós polgárságuk tudatában – uniós jogaikkal élve – aktivizálják magukat valós vagy vélt sérelmeik esetén. Ha adott esetben jogsérelmükkel nem is az ügyben eljárni hivatott szervhez, vagyis az ombudsmanhoz fordulnak, az ombudsman tanáccsal segíti, információval látja el őket a további lehetőségekről. Az uniós polgárok azáltal, hogy a közvetlenül választott Európai Parlament jelöli ki az ombudsmant, és mert más intézménytől, szervtől függetlenül végzi tevékenységét, az európai ombudsman hivatalát polgárközelibbnek érzik, nem úgy tekintenek rá mint a távoli uniós intézményrendszer egyik szereplőnek. Egyébként a Petíciós Bizottság is rámutatott az ombudsmannal kapcsolatosan arra, hogy a polgárok jogainak védelme, valamint az európai polgárok és közösségi intézmények közötti kapcsolat erősítése együttesen valósulnak meg.¹⁴

---

¹⁴ Report on the role of the European Ombudsman appointed by the European Parliament, rapporteur Mr. Newman, A40083/94 PE 209.768/fin.

IV. A kutatási eredmények hasznosítási lehetőségei

A dolgozat célja az európai ombudsman tevékenységének átfogó elemzése volt. A hazai és nemzetközi jogirodalomban az Európai Unió polgárainak jogérvényesítési lehetőségei közül az igazságszolgáltatási intézményrendszer számos mélyreható elemzésben került bemutatásra. A peren kívüli, nem bíróság előtt zajló eljárások közül az európai ombudsman mint kvázi jogorvoslati eszköz bemutatása segítséget nyújt azon természetes és jogi személyek számára, akik panaszossá válhatnak az Európai Unió intézményeinek és szerveinek működése során tapasztalt hivatali visszasságok okán, útmutatóul szolgál panaszbenyújtási lehetőségükhöz.

A dolgozat hasznosítható az európai jogi tanulmányokhoz fűződő egyetemi oktatás keretében is. Itt az uniós polgárok jogérvényesítési lehetőségeinek ismertetésénél a bírósági jogérvényesítési eszközök melletti kiegészítő, de nem alárendelt eszközként kerülhet bemutatásra.

V. A Tézisekben felhasznált irodalom

- ASZTALOS ZSÓFIA: Az európai ombudsman – Gyökerek, felállítás, fejlődés. *Európai tükkör*, 2006/11.
- BONNOR, PETER G.: The European Ombudsman: a novel source of soft law in the European Union. *European Law Review*, 2000/25.
- DIAMANDOUROS, NIKIFOROS: *What can the European Ombudsman do for citizens, NGOs, businesses and associations?* Information Visit to Budapest, Hungary, 15 September 2008.
- GIDDINGS, PHILIP: *Righting wrongs: The ombudsman in six continent*. International Institute of Administrative Sciences Monographs, Vol. 13, IOS Press, Amsterdam, 2000.
- HALLER, WALTER: Hierarchical Structure of Ombuds-Institutions? *Varia* 55, European Ombudsman Institute (EOI), Innsbruck, 2006.
- HORVÁTH ZOLTÁN: *Kézikönyv az Európai Unióról*. HVG-Orac, Budapest, 2007.
- KEREKES ZSUZSA: Az ombudsman intézménye az Európai Unióban és Magyarországon. *Politikatudományi Szemle*, 1998/1.
- KEREKES ZSUZSA: Információs szabadság az Európai Unióban. *Fundamentum*, 2004/4.
- LANE, JAN-ERIK: The Ombudsman in Denmark and Norway. In: GREGORY, ROY – GIDDINGS, PHILIP: *Righting wrongs: The ombudsman in six continent*. International Institute of Administrative Sciences Monographs, Vol. 13, IOS Press, Amsterdam, 2000.
- MAJTÉNYI LÁSZLÓ: *Ombudsmann. Állampolgári Jogok Biztosa*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1992.
- POLT PÉTER: Egy új közösségi jogintézmény: az európai ombudsman. *Magyar jog*, 1998/11.
- SOMODY BERNADETTE: Az Európai Unió ombudsmanja. *Acta Humana*, 2003/3.
- SZIGETI PÉTER (szerk.): *Tanulmányok a jogvédelem és a rendvédelem köréből*. Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 1998.
- VÁRNAY ERNŐ – PAPP MÓNIKA: *Az Európai Unió Joga*. KJK-Kerszöv, Budapest, 2005.
- VÁRNAY ERNŐ – PAPP MÓNIKA – VARJU MÁRTON – BARTHA ILDIKÓ: *EU-jog a tárgyalóteremben. A tagállamokkal szembeni kötelezettség-szegési eljárások*. Complex, Budapest, 2006.
- Az Európai Parlament és a Tanács 2001. május 30-i 1049/2001/EK rendelete a nyilvánosságnak az Európai Parlament, a Tanács és a Bizottság dokumentumaihoz történő hozzáféréséről HL L 145., 2001.05.31., 43.
- Council of Europe: *Non-judicial means for the protection of human rights: the institution of the Ombudsman*. Directorate of Human Rights, Strasbourg, 1987.
- The European Ombudsman: *What can the European Ombudsman do for you? A guide for citizen*. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 2002.
- A4 0083/94 PE, Report of the role of the European Ombudsman appointed by the European Parliament.
- Szonda Ipsos kutatási jelentés: az országgyűlési biztosok ismertsége és megítélése a magyar lakosság körében <http://www.obh.hu/>

Report on the role of the European Ombudsman appointed by the European Parliament, rapporteur Mr. Newman, A40083/94 PE 209.768/fin.

Az Európai Bizottság dokumentumaihoz való hozzáféréssel kapcsolatban benyújtott 415/2003/(IJH)TN panasz; és az Európai Parlament ellen benyújtott 1919/2005/GG panasz a felvételi eljárásban jelentkezők listájához való hozzáféréssel kapcsolatban.

VI. A disszertációban felhasznált irodalom

ASZTALOS ZSÓFIA: Az európai ombudsman – Gyökerek, felállítás, fejlődés. *Európai tükkör*, 2006/11.

Az Európai Ombudsman: *A helyes hivatali magatartás európai kódexe*. Az Európai Községek Hivatalos Kiadványainak Hivatala, Luxembourg, 2005.

BESSELINK, F. M. LEONARD: Types of National Institutions for the Protection of Human Rights: An Overview of Organizational and Legal Issues. In: HOSSAIN, KAMAL – BESSELINK, F. M. LEONARD – SELASSIE GEBRE SELASSIE, HAILE – VÖLKER, EDMOND: *Human Rights Commissions and Ombudsman Offices, National Experiences throughout the World*. Kluwer Law International, The Hague, 2000.

BEXELIUS, ALFRED: Sweden's guardians of the Law – The Ombudsman for civil affair. In: ROWAT, DONALD C.: *The ombudsman-citizen's defender*. George Allen and Unwin Ltd., London, 1965.

BIBÓ ISTVÁN: Jogszerű közigazgatás, eredményes közigazgatás, erős végrehajtó hatalom. In: *Válogatott tanulmányok, I. kötet (1935–1944)*. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1990. <http://mek.oszk.hu/02000/02043/html/index.html>

BIERING, PETER: The Danish Proposal to the Intergovernmental Conference on Political Union. In: The European Ombudsman and the authors: *The European Ombudsman. Origins, Establishment, Evolution*. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 2005.

BONNOR, PETER G.: The European Ombudsman: a novel source of soft law in the European Union. *European Law Review*, 25/2000.

BRADLEY, KIERAN – SUTTON, ALASTAIR: European Union and the Rule of Law. In: DUFF, ANDREW – PINDER, JOHN – PRYCE, ROY (eds.): *Maastricht and Beyond: Building the European Union*. Routledge, London and New York, 1996.

BRÓSZ RÓBERT – PÓLAY ELEMÉR: *Római jog*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1976.

CHRYSSOCHOOU, DIMITRIS N.: Theorizing European Integration. SAGE Publications, London, 2001. *Idézi* PALÁNKAI TIBOR: Európai egység – Integráció elmélet (Új integráció gazdaságtanának szükségessége), Akadémiai Székhely, 2005. február 14.

CHURCH, C. H. – PHINNEMORE, DAVID: *The Penguin Guide to the European Treaties. From Rome to Maastricht, Amsterdam, Nice and beyond*. Penguin Books, London, 2002.

Council of Europe: *Non-judicial means for the protection of human rights: the institution of the Ombudsman*. Directorate of Human Rights, Strasbourg, 1987.

CRAIG, PAUL: *EU Administrative Law*. Oxford University Press, New York, 2006.

DAHRENDORF, RALF: The Challenge for Democracy. *Journal of Democracy*, October 4/2003.

- DIAMANDOUROS, NIKIFOROS: *The Role of the European Ombudsman*, British and Irish Ombudsman Association Conference, 2005.
- DIAMANDOUROS, NIKIFOROS: Speech by the European Ombudsman to the European Convention, Brussels, 24 April 2003.
- DIAMANDOUROS, NIKIFOROS: Speech by the European Ombudsman to the European Parliament. Strasbourg, 25 September 2003.
- DIAMANDOUROS, NIKIFOROS: *The European Ombudsman as promoter of transparency and contributor to the fight against corruption*. Greek Chapter of Transparency International, Athens, 18 May 2005.
- DIAMANDOUROS, NIKIFOROS: *What can the European Ombudsman do for citizens, NGOs, businesses and associations?* Information Visit to Budapest, Hungary, 15 September 2008.
- DUFF, ANDREW: The Main Reforms. In: DUFF, ANDREW – PINDER, JOHN – PRYCE, ROY (eds.): *Maastricht and Beyond: Building the European Union*. Routledge, London and New York, 1996.
- EPAMINONDAS, MARIAS A.: The European Ombudsman. *Eipascope*, EIPA, 1/1994.
- FERRAGINA, MARIA RITA: *Il difensore civico: Ombudsman*. 18 Scaffale Universitario, Rubbettino Editore, Soveria Mannelli, 1991.
- GAMMELTOFT-HANSEN, HANS: Trends Leading to the Establishment of European Ombudsman. In: The European Ombudsman and the authors: *The European Ombudsman – Origins, Establishment, Evolution*. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 2005.
- GELLHORN, WALTER: *Ombudsmen and Others. Citizens' protectors in nine countries*. Harvard University Press, Cambridge–Massachusetts, 1967.
- GONZALEZ, CARLOS MOREIRO: The Spanish Proposal to the Intergovernmental Conference on Political Union. In: The European Ombudsman and the authors: *The European Ombudsman. Origins, Establishment, Evolution*. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 2005.
- GREGORY, ROY – GIDDINGS, PHILIP: Citizenship, Rights and the EU Ombudsman. In: BELLAMY, RICHARD – WARLEIGH, ALEX: *Citizenship and Governance in the European Union*. Continuum, London, 2001.
- GREGORY, ROY: The European Union Ombudsman. In: GREGORY, ROY – GIDDINGS, PHILIP (eds.): *Righting Wrongs: The Ombudsman in Six Continents*. International Institute of Administrative Sciences Monographs, Vol. 13, IOS Press, Amsterdam, 2000.
- HAAS, ERNST B.. *The Uniting of Europe*. Stanford University Press, Stanford, 1958.
- HALLER, WALTER: Hierarchical Structure of Ombuds-Institutions? *Varia* 55, European Ombudsman Institute (EOI), Innsbruck, 2006.
- HARLOW, CAROL – RAWLINGS, RICHARD: Accountability and law enforcement: The centralised EU infringement procedure. *European Law Review*, 4/2006.
- HEEDE, KATJA: *European Ombudsman: redress and control at Union level*. European Monographs 24, Kluwer Law International, The Hague, 2000.
- HEGYI DOLORES: Az archaikus és a klasszikus kor. In: HEGYI DOLORES – KERTÉSZ ISTVÁN – NÉMETH GYÖRGY – SARKADY JÁNOS: *Görög történelem a kezdetektől a Kr. e. 30-ig*. Osiris, Budapest, 1995.
- HERBER ATTILA – MARTOS IDA – MOSS LÁSZLÓ – TATÁR CSILLA – TISZA LÁSZLÓ: *Történelem 2*. Reáltanoda Alapítvány, Budapest, 1998.

- HORVÁTH ZOLTÁN: *Kézikönyv az Európai Unióról*. Magyar Országgyűlés, Budapest, 2002.
- JÁVOR BENEDEK (szerk.): *A jövő nemzedékek jogai*. Védegylet, 2000.
- KEREKES ZSUZSA: Az ombudsman intézménye az Európai Unióban és Magyarországon. *Politikatudományi Szemle*, 1998/7.
- KEREKES ZSUZSA: Információs szabadság az Európai Unióban. *Fundamentum*, 2004/4.
- KÖRÖSÉNYI ANDRÁS: Demokráciadeficit, föderalizmus, szuverenitás. Az Európai Unió politikaelméleti perspektívából, *Politikatudományi Szemle*, 2004/3.
- LAMM VANDA – PESCHKA VILMOS (szerk.): *Jogi Lexikon*. KJK-Kerszöv, Budapest, 1999.
- LANE, JAN-ERIK: The Ombudsman in Denmark and Norway. In: GREGORY, ROY – GIDDINGS, PHILIP: *Righting wrongs: The ombudsman in six continents*. International Institute of Administrative Sciences Monographs, Vol. 13, IOS Press, Amsterdam, 2000.
- LUNDAVIK, ULF: Sweden's guardians of the Law. Comments on the Ombudsman for civil affairs. In Rowat, Donald C. (ed.): *The ombudsman. Citizen's defender*. George Allen and Unwin Ltd., London, 1965.
- MAGYARY ZOLTÁN: *Magyar közigazgatás*. Budapest, Egyetemi Nyomda, 1942.
- MAJOROS JÓZSEF: *Római élet*. Tankönyvkiadó Vállalat, Budapest, 1965.
- MAJTÉNYI BALÁZS: Változóban a jogszemlélet? *Állam- és Jogtudomány*, 2002/3–4.
- MAJTÉNYI LÁSZLÓ: *Ombudsmann. Állampolgári Jogok Biztosa*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1992.
- MEESE, JON MARCUS: *Das Petitionsrecht beim Europäischen Parlament und das Beschwerderecht beim Bürgerbeauftragten der Europäischen Union, Schriften zum Europa- und Völkerrecht und zur Rechtsvergleichung*. Band 4, Peter Lang GmbH, Frankfurt am Main, 2000.
- MEZEI GÉZA: Az Európa Tanács intézményei és működése – belülről nézve. In: GAZDAG FERENC – KOVÁCS PÉTER (szerk.): *Az Európa Tanács 1949–1999*. SVKI, Budapest, 1999.
- MISZLIVETZ FERENC: Új Európára készülve. *Európa 2002*, Európai Tanulmányok Alapítvány, 2001/1.
- MODEEN, TORE: The Swedish and Finnish Parliamentary Ombudsmen. In: GREGORY, ROY – GIDDINGS, PHILIP: *Righting Wrongs: The Ombudsman in Six Continents*. International Institute of Administrative Sciences Monographs, IOS Press, Amsterdam, Vol. 13. 2000.
- OLSEN, JENS: General problems and observations. In: OLSEN, JENS – DOBJANI, EMIR – KNUDSEN, SOREN – MOLLER, CHRISTIAN (eds.): *Some Experiences in the Field of Assistance and Cooperation between Ombudsmen*.
<http://www.ombudsmanden.dk/publikationer/cooperation/>
- Országgyűlési Biztosok Hivatala: *Az ombudsman szerepe és feladatai a közép- és kelet-európai országokban a rendszerváltás után*. Országgyűlési Biztosok Hivatala, Budapest, 1997.
- PALLA, WERNER: Von den Beschwerde- und Kontrollorganen der Antike über den Ombudsman von Skandinavien bis zu Synonymen in der Gegenwart. *VARIA 45*, EOI, 2002.
- PEDERSEN, I. M.: Denmark's ombudsman. In: ROWAT, DONALD C.: *The ombudsman-citizen's defender*. George Allen and Unwin Ltd., London, 1965.

- PICKL, VICTOR: Islamic Roots of Ombudsman Systems. *The Ombudsman Journal*, International Ombudsman Institute, Edmonton, 6/1987. *Idézi*: MACHACEK, RUDOLF: Law and Justice: Two Sides of the Same Coin, *Law and Politics, Facta Universitates*, 5/2001.
- PIERUCCI, ANDREA: Les recours au médiateur européen. In: EPAMINONDAS, MARIAS A.: *European Citizenship*. European Institute of Public Administration, Maastricht, 1994.
- POLT PÉTER: Egy új európai közösségi jogintézmény: az európai ombudsman. *Magyar Jog*, 1998/11.
- RÁCZ, ATTILA: Remodelling State Organisation for Legal Protection. In: Lamm, Vanda (ed.): *Transformation in Hungarian Law (1989–2006)*. Selected Studies. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2007.
- RÁCZ ATTILA: Az ombudsman intézménye. Speciális forma az igazgatás és a bírák törvényes működésének ellenőrzésére. *Jogtudományi Közlöny*, 1968. nov.–dec.
- RÁKOSI TIBOR: Ombudsmanok Európában, az európai ombudsman tevékenysége. *Ügyészek Lapja*, 2003/4.
- REIF, LINDA C.: *The Ombudsman, Good governance and the Interantional Human Rights System*, International Studies in Human Rights, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, Volume 79. 2004.
- RUDHOLM, STEN: Sweden's guardians of the Law – the Chancellor of Justice. In: ROWAT, DONALD C.: *The ombudsman-citizen's defender*. George Allen and Unwin Ltd., London, 1965.
- SÁRI JÁNOS: *A hatalommegosztás*. Osiris, Budapest, 1995.
- SCHMITTER, PHILIPPE C.: Democracy in Europe and Europes' Democratization. *Journal of Democracy*. 4/2003.
- SÓLYOM LÁSZLÓ: The Rights of Future Generations, and Representing them in the Present. *Acta Juridica Hungarica*, 1–2/2002.
- SOMODY BERNADETTE: Az Európai Unió ombudsmanja. *Acta Humana*, 2003. 14/3.
- SORIA, MARTÍNEZ: Die Kodizes für gute Verwaltungspraxis. *Europarecht*, 5/2001.
- SÖDERMAN, JACOB: *Is There a Classic Parliamentary Ombudsman?* Austrian Ombudsman Board, 20th Anniversary, Vienna, 4 June 1997.
- SÖDERMAN, JACOB: Speech by the European Ombudsman to the European Convention. Brussels, 8 November 2002.
- SÖDERMAN, JACOB: Speech by the European Ombudsman, Round Table on the Future of Europe. Instituto Superior de Ciências Sociais e Políticas, Lisbon, 18 November 2002.
- SÖDERMAN, JACOB: *The citizen, the administration and community law*. General Report, FIDE Congress, 1998.
- SÖDERMAN, JACOB: *The Convention, the Charter and the Remedies*. EPC Dialogue: The Convention and the Charter of Fundamental Rights, The European Policy Centre, Brussels, 25 February 2003.
- SÖDERMAN, JACOB: Speech by the European Ombudsman to the European Convention. Brussels, 27–28 February 2003.
- SÖDERMAN, JACOB: The Early Years of the European Ombudsman. In: The European Ombudsman and the authors: *The European Ombudsman. Origins, Establishment, Evolution*. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 2005.

- SÖDERMAN, JACOB: *The effectiveness of the Ombudsman in the oversight of the administrative conduct of government*. 7th International Ombudsman Institute Conference, Durban, South Africa, 30 October – 3 November 2000.
- SÖDERMAN, JACOB: *The Ombudsman concept and types of control of maladministration in Greece and Europe*. Speech delivered at the University of Athens, 11 November 1996.
- SÖDERMAN, JACOB: *The Role of the European Ombudsman*. Speech delivered at the 6th Meeting of European National Ombudsmen, Jerusalem, Israel, September 9–11 1997.
- SZAMEL KATALIN: *A közigazgatás az állampolgárért vagy az állampolgár a közigazgatásért*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1988.
- SZIGETI PÉTER (szerk.): *Tanulmányok a jogvédelem és a rendvédelem köréből*. Rendőrtiszti Főiskola, Budapest, 1998.
- TAKÁCS ALBERT: A hatalommegosztás elvének alkotmányelméleti értelmezése I. *Jogtudományi Közlöny*, 1993/6.
- The Council of Europe: *The Administration and You: a handbook*. 1996.
- The European Ombudsman: *What can the European Ombudsman do for you? A guide for citizen*. Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 2002.
- VÁRNAY ERNŐ – PAPP MÓNIKA: *Az Európai Unió Joga*. KJK-Kerszöv, Budapest, 2005.
- VÁRNAY ERNŐ – PAPP MÓNIKA – VARJU MÁRTON – BARTHA ILDIKÓ: *EU-jog a tárgyalóteremben. A tagállamokkal szembeni kötelezettségszegési eljárások*. Complex, Budapest, 2006.
- VÁRNAY, ERNŐ: *Les procédures en manquement: Questions sur l'institutionnalisation-constitutionnalisation, questions sur les attitudes des acteurs de la procédure*. Kézirat. Université de Debrecen. 2008.
- WARLEIGH, ALEX: Purposeful Opportunists? EU Institutions and the Struggle over European Citizenship. In: BELLAMY, RICHARD – WARLEIGH, ALEX (eds.): *Citizenship and Governance in the European Union*. Continuum, London, 2001.
- WELLER MÓNIKA: Az Alapjogi Charta és a polgárok Európája. *Fundamentum*, 2000/4.
- WENNERSTRÖM, ERIK O.: *The Rule of Law and the European Union*. Iustus Förlag AB, Uppsala, 2007.

Európa tanácsi dokumentumok

- Recommendation 757 [by the Assembly of the Council of Europe] (1975) on the conclusions of the Assembly's Legal Affairs Committee with the Ombudsmen and Parliamentary Commissioners in Council of Europe member states (Paris, 18–19 April 1974) <http://ombudsman.europa.eu/historical/pdf/en/757-1975.pdf>
- Council of Europe Recommendation No. R (80) 2 of the Committee of Ministers concerning the exercise of discretionary powers by administrative authorities
- Council of Europe Resolution (77) 31 of the Committee of Ministers on the protection of the individual in relation to the acts of administrative authorities.
- Statute of the Council of Europe, London, 5.V.1949.

Recommendation No. R (81) 19 of the Committee of Ministers of the Council of Europe on the access to information held by public authorities

[http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_cooperation/administrative_law_and_justice/texts_documents/Conv_Rec_Res/Recommendation\(81\)19.asp](http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_cooperation/administrative_law_and_justice/texts_documents/Conv_Rec_Res/Recommendation(81)19.asp)

Recommendation No. R (2000) 6 of the Committee of Ministers to member states on the statues of public officials in Europe.

Recommendation No. R (2000) 10 of the Committee of Ministers to Member states on the codes of conduct for public officials

Explanatory memorandum to the Recommendation No. R (2000) 10 of the Committee of Ministers to Member states on the codes of conduct for public officials, Council of Europe Committee of Ministers

Európai parlamenti dokumentumok

OJ 1975 C 55/13, Written question No 562/74 by Lord O'Hagan to the Commission of the European Communities on „accessibility of the European Commission”
<http://ombudsman.europa.eu/historical/pdf/en/562-74.pdf>

OJ 1975 C 86/54 Written question No. 663/74 by Lord O'Hagan to the Commission of the European Communities on a „Community ombudsman”
<http://ombudsman.europa.eu/historical/pdf/en/663-74.pdf>

Report drawn up on behalf of the Legal Affairs Committee on the appointment of a Community Ombudsman by the European Parliament, 6 April 1979 (PE 57.508/fin.). Rapporteur: Sir Derek Walker-Smith
<http://ombudsman.europa.eu/historical/pdf/en/57-508.pdf>

OJ 1979 C 140/153 Resolution on the appointment of the Community Ombudsman by the European Parliament, 11 May 1979
<http://ombudsman.europa.eu/historical/pdf/en/29-79.pdf>

OJ 1985 C 175/214, Resolution on the strengthening the citizen's right to petition the European Parliament, 14 June 1985
<http://ombudsman.europa.eu/historical/pdf/en/41-85.pdf>

Motion for resolution under Rule 63 tabled by Barbara Castle: „A European Ombudsman”, 12 August 1987 (B2-804/87)
<http://ombudsman.europa.eu/historical/pdf/fr/1235-87.pdf>

Question Écrite N° 1235/87 de Mme Barbara Castle á la Commission des Communautés européennes (21 septembre 1987) (88/C 123/13)
<http://ombudsman.europa.eu/historical/pdf/fr/1235-87.pdf>

Resolution on the deliberations of the Committee of Petitions during the first six month of 1987, 15 October 1987 (Official Journal 1987 C 305, p. 131)
<http://ombudsman.europa.eu/historical/pdf/en/152-87.pdf>

Resolution on the deliberation of the Committee on Petitions during the parliamentary year 1989–1990, with indications as regards future procedure for handling petitions, 15 June 1990 (Official Journal 1990 C 175, p. 214)
<http://ombudsman.europa.eu/historical/pdf/en/107-90.pdf>

Resolution on the deliberation of the Committee on Petitions during the parliamentary year 1990–1991, 14 June 1991 (Official Journal 1990 C 183, p. 448)
<http://ombudsman.europa.eu/historical/pdf/en/122-91.pdf>

Resolution on the deliberation of the Committee on Petitions during the parliamentary year 1991–1992, 8 July 1992 (Official Journal 1992 C 241, p. 66)
<http://ombudsman.europa.eu/historical/pdf/en/229-92.pdf>

European Parliament Decision on 12 July 1995, OJ 1995 L225, p.17.

Council Decision 93/731 OJ 1993 L340/43.

Decision No 1247/2002/EC of the European Parliament, of the Council and the Commission of 1 July 2002 on the regulations and general conditions governing the performance of the European Data-protection Supervisor's duties OJ 183, 12/07/2002 P, 0001-0002.

Az Európai Parlament Eljárási Szabályzata.

Az Európai Parlament és a Tanács 2000. december 18-ai 45/2001/EK rendelete a személyes adatok közösségi intézmények és szervek által történő feldolgozása tekintetében az egyének védelméről, valamint az ilyen adatok szabad áramlásáról HL L 8, 2001.1.12., 26.o.

Az Európai Parlament és a Tanács 2001. május 30-i 1049/2001/EK rendelete a nyilvánosságnak az Európai Parlament, a Tanács és a Bizottság dokumentumaihoz történő hozzáféréséről HL L 145., 2001.05.31., 43. o.

Az Európai Parlament határozata az ombudsman feladatainak ellátására vonatkozó rendelkezésekről és általános feltételekről HL L 113., 1994.5.4., 15. o., HL L 92., 2002.4.9., 13. o. és HL L 189., 2008.7.17., 25. o.

Regulations and general conditions governing the performance of the European Ombudsman's duties A3-0298/92, OJ 1993 C 21/141
<http://ombudsman.europa.eu/historical/pdf/en/298-92res.pdf>

European Parliament resolution on the European Ombudsman's Special Report to the European Parliament following the own-initiative inquiry into the existence and the public accessibility, in the different Community institutions and bodies, of a Code of Good Administrative Behaviour (C5-0438/2000 - 2000/2212 (COS)).

European Parliament resolution on the annual report on the activities of the European Ombudsman (C5-0302/2001 - 2001/2043(COS)).

Az Európai Parlamentnek és az európai ombudsmannak címzett, a közösségi jog megsértésének tekintetében a panaszossal való viszonyról szóló közlemény (HL C 244., 2002, 5.).

Report on the amendment of Rule 159 of the European Parliament's Rules of Procedure concerning the appointment of the Ombudsman, 29 November 1994, Committee on the Rules of Procedure, the Verification of Credentials and Immunities (A4-0085/94) PE 210.749.

Second report on the amendment of Rule 159 of Parliament's Rules of Procedure concerning the appointment of the Ombudsman, 21 February 1995, Committee on the Rules of Procedure, the Verification of Credentials and Immunities (A4-0024/95) PE 211.013/fin.

Third report on the amendment of Rule 159 of Parliament's Rules of Procedures concerning appointment of the Ombudsman, 25 April 1995, Committee on the Rules of Procedure, the Verification of Credentials and Immunities (A4-0094/95).

Decision amending Rule 159 of Parliament's Rules of Procedure concerning appointment of the Ombudsman, 16 May 1995 (*Official Journal* 1995 C 151, p. 33).

Report on the amendment of Rule 161 of Parliament's Rules of Procedure, 16 December 1997, Committee on the Rules of Procedure, the Verification of Credentials and Immunities.

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A4-1997-0416&language=EN#top>

European Parliament Resolution on the role of the European Ombudsman appointed by the European Parliament, 14 July 1995 *Official Journal* 1995 C 249.

A4 0083/94 PE, Report of the role of the European Ombudsman appointed by the European Parliament

Report on the role of the European Ombudsman appointed by the European Parliament, rapporteur Mr. Newman, A40083/94 PE 209.768/fin

Egyéb kiemelendő dokumentumok

Az Európai Közösségek Elsőfokú Bíróságának 1991. május 2-i Eljárási Szabályzata, HL L 136., 1991. május 30., 1.o.; HL L 317., 1991.11.19., 34.o. [helyesbítés].

Commission communication to the European Parliament and the European Ombudsman on Relations with the complainants in respect of infringements of Community law, Commission of the European Communities, Brussels 20.03.2002 COM (2002) 141 final http://europa.eu/eur-lex/en/com/cnc/2002/com2002_0141en01.pdf

Az Európai Közösségek tisztviselőinek személyzeti szabályzatáról és az Európai Közösségek egyéb alkalmazottainak alkalmazási feltételeiről (Személyzeti Szabályzat) szóló, 1968. február 29-i 259/68/EGK, Euratom, ESZAK tanácsi rendelet OJ L 56, 4.3.1968-Special Edition 1968, 1 December 1972. Utoljára módosítva 2004. március 22-i 723/2004/EK, Euratom tanácsi rendelet HL L 124., 2004.4.27.

Rules applicable to the secondment of officials and agents from international, national, regional and local public administrations and bodies to the European Ombudsman and to the secondment of the European Ombudsman officials and of temporary agents to international, national, regional and local public administrations and bodies. Strasbourg, 2004.

Az Európai Ombudsman határozata végrehajtási rendelkezések elfogadásáról (elfogadva 2002. július 8-án, és módosítva az Ombudsman 2004. április 5-i határozatával).

The „Adonino Report” – Report to the European Council by the ad hoc committee ”On a People’s Europe”, A 10.04 COM 85, SN/2536/3/85 <http://ombudsman.europa.eu/historical/pdf/en/2536-3-85.pdf>

Council Regulation (EC, ECSC, Euratom) No 2673/1999 of 13 December 1999 amending the Financial Regulation of 21 December 1977 applicable to the general budget of the European Communities, OJ L 326/1.

A tanácsi dokumentumokhoz való hozzáférésről szóló 93/731/EC tanácsi döntés, OJ 1993 L340/43.

Commission opinion of 21 October 1990 on the proposal for amendment of the Treaty establishing the European Economic Community with a view to political union (COM(90)600) <http://ombudsman.europa.eu/historical/pdf/en/90-600.pdf>

The Spanish Proposal for a European Ombudsman, Spanish Delegation Intergovernmental Conference on Political Union, European Citizenship (21 February 1991) <http://www.docstoc.com/docs/954794/The-Spanish-proposal-for-a->

European-Ombudsman-as-contained-in-the-Spanish-proposal-to-the-Intergovernmental-Conference-on-Political-Union

The Danish proposal for a European Ombudsman, as contained in the Danish proposal to the Intergovernmental Conference on Political Union, CONF-UP 1777/91
<http://ombudsman.europa.eu/historical/pdf/en/1777-91.pdf>

Európai Unió alapjogi Chartája.

Európai Alkotmányt létrehozó szerződés tervezete.

Az Európai Szén- és Acélközösség, az Európai Gazdasági Közösség és az Európai Atomenergia Közösség alapítószerződésai.

Az Európai Közösséget létrehozó szerződés.

Lisszaboni Szerződés az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Közösséget létrehozó szerződés módosításáról, Záróokmány, Nyilatkozat az Európai Unió Alapjogi Chartájáról, Brüsszel, 2007. december 3. (OR.fr), CIG-15/07, AF/TL/DC/hu 1.

http://www.consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?lang=HU&id=1317&mode=g&name

Szerződés az Európai Unióról, valamint Amszterdami Szerződés az Európai Unióról Szóló Szerződés, Az Európai Közösségeket létrehozó Szerződések és egyes kapcsolódó okmányok módosításáról.

Bécsi Egyezmény a szerződések jogáról.

Memorandum of Understanding between the European Ombudsman and the European Data Protection Supervisor OJ 2007 C 27/21

http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2007/c_027/c_02720070207en00210023.pdf

The Riksdag Act (SFS 1974:153)

http://www.riksdagen.se/templates/R_PageExtended_6425.aspx

Act with Instructions for the Parliamentary Ombudsmen (Lag: 1986:765)

http://www.jo.se/Page.aspx?MenuId=37&MainMenuId=12&Language=en&ObjectClass=DynamX_Document&Id=575

The Instrument of Government (SFS nr: 1974:152)

http://www.riksdagen.se/templates/R_Page_6307.aspx

A négy svéd alaptörvény http://www.riksdagen.se/templates/R_Page_6357.aspx

The Constitutional Act of Denmark 1953. <http://www.ft.dk/pdf/constitution.pdf>

The Standing Orders of the Folketing, August 2004

<http://www.ft.dk/doc.aspx?samling/20061/menu/00000005.htm>

Act No. 473 of 12 June 1996, The Danish Ombudsman Act

http://www.ombudsmanden.dk/ombudsmanden_en/

'The spheres of competence of the committees' in the Annex of the Standing Orders of the Folketing, August 2004.

<http://www.folketinget.dk/BAGGRUND/00000048/00475556.htm#bil01>

Parliamentary and Health Service Ombudsman

http://www.ombudsman.org.uk/about_us/our_history/timeline.html

Judicial Appointments and Conduct Ombudsman, Annual Report 2006–2007

<http://www.judicialombudsman.gov.uk/docs/annualreportfinal.pdf>

Parliamentary Commissioner Act 1967

http://www.opsi.gov.uk/RevisedStatutes/Acts/ukpga/1967/cukpga_19670013_en_1#p_b2-11g6

The Ombudsman Act 1974 (Australia)

<http://www.nswombudsman.nsw.gov.au/aboutus/maladminwrgconduct.html>

G.A. Resolution 55/258 of 14 June és G.A. Resolution 56/253 of 24 December 2001.40/1999. (X. 8.).

40/1999. (X. 8.) OM rendelet az Oktatási Jogok Miniszteri Biztosa Hivatalának feladatairól és működésének szabályairól.

Szonda Ipsos kutatási jelentés: Az országgyűlési biztosok ismertsége és megítélése a magyar lakosság körében <http://www.obh.hu/>

Overview of complaints submitted to the European Ombudsman since 2004 by Hungarian or against Hungarian authorities. Kézirat.

VII. A szerzőnek a témához kapcsolódó tanulmányai, konferencia-előadásai, valamint a disszertáció témájával kapcsolatos egyéb tevékenységei

Tanulmányok

- Konferencia az Európai Alkotmány jelentőségéről. *Állam- és Jogtudomány*, 2003/3–4. 347–354.
- Az Európai Ombudsman mint vitarendező fórum. *Állam- és Jogtudomány*, 2006/2. 291–317.
- Az Európai Ombudsman az alapjogok európai védelmi rendszerében. *Collega*, 2007/2. 305–308.
- Az Európai Ombudsman Hivatalának történelmi és intézményi aspektusai. In: BALOGH MARGIT (szerk.): *Fiatal Kutatók Fóruma 2. – 2006. Diszciplínák határon innen és túl*. MTA Társadalomtudományi Központ, 2007. 125–139.
- Az európai ombudsman tevékenységét érintő hatásköri kérdések. *Állam- és Jogtudomány*, 2008/4. 473–497.
- The Role of the European Ombudsman in Dispute Solving, *Acta Juridica Hungarica*, 2008/4. 359–376.
- Szemelvények az európai ombudsman rendészeti tárgyú ügyeiből. *Rendészeti Szemle*, 2009/12. 72–80.
- Jogi Lexikon. Bővített kiadás. (Szerk.: Lamm Vanda) (Szócikkek szerzője), 2009. 726 p.
- A hivatali visszasság, a maladministration az európai ombudsman nézőpontjából. *Új Magyar Közigazgatás*, 2009/10–11. 20–28.
- Historical and Institutional Perspectives of the Office of the European Ombudsman, szakdolgozat az angol nyelvű európai jogi szakjogászképzés lezárásakor, 2005. dec. 9. (kézirat).
- Az ombudsman intézmény európai szinten. Készült az MTA JTI NKFP6-00075/2005. számú Jedlik Ányos pályázata keretében (projektvezető: Lőrincz Lajos), Budapest, 2007. augusztus 24., 3 ív terjedelem (kézirat).
- Az ombudsman Európában – egy intézmény fejlődési története. Készült az MTA JTI NKFP6-00075/2005. számú Jedlik Ányos pályázata keretében (projektvezető: Lőrincz Lajos), Budapest, 2007. december 4., 1,5 ív terjedelem (kézirat).

A szerzőnek a témához kapcsolódó konferencia-előadásai

- Az Európai Ombudsman Hivatalának történelmi és intézményi aspektusai. *Fiatal Kutatók Fóruma 2. – 2006. Diszciplínák határon innen és túl*. MTA Társadalomtudományi Központ konferenciája, 2006. május 4.
- Az Európai Ombudsman az alapjogok európai védelmi rendszerében. Jogász Doktoranduszok Országos Szakmai Találkozója, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2007. március 31.

A szerzőnek a témához kapcsolódó kutatási projektben való részvétele

- Az MTA Jogtudományi Intézetének NKFP6-00075/2005. számú, „Az uniós tagság következményei a magyar jogrendszerre és közigazgatásra” című projektje keretében; projektvezető: Lőrincz Lajos akadémikus; projekt időtartama: 2005. november 1. – 2009. június 30.

A szerzőnek a témához kapcsolódó kiegészítő képzésben történő részvétele

- 2003–2005: Master of Arts in European Studies, angol nyelvű Európa jogi szakjogászképzés, PPKE JÁK Deák Ferenc Továbbképző Intézet (szakdolgozat védelme: 2005. december 9.; címe: Historical and Institutional Perspectives of the Office of the European Ombudsman; konzulens: Dr. Allan F. Tatham).

A szerzőnek a témához kapcsolódó külföldi tanulmányútja

- Brüsszel, az Európai Bizottság Magyarországi Képviselete szervezésében, 2006. február.